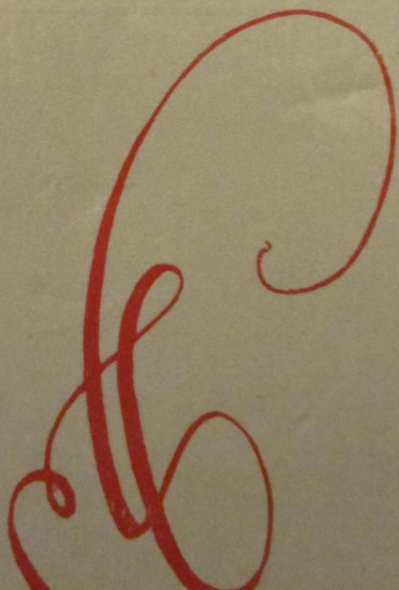

AMERIKIEČIU NOVELĒS

Aš perskaičiau apie tai laikraštyje, važiuodamas į darbą metro. Perskaičiau ir nepatikėjau. Dar kartą perskaičiau. Pasakui tik spoksojau į laikraščio šriftą ir paraidžiui dėlėjau jo vardą, dėlėjau visą žinutę.

Laikraščio raidės šokinėjo prieš akis siūbuojančiose vagono šviesose, žmonių veiduose ir figūrose, mano paties veide, išnirusiame iš praūžiančios tamsos.

Negali būti, kartojau sau, eidamas iš metro į mokyklą, nors abejoti nebuvo ko. Mane pagavo baimė, baimė dėl Sonio. Skrandyje man sustingo didelis ledo luitas ir, kol mokiau vaikus algebros, visą dieną pamažu tirpo. Ne bet koks ledas. Jis tirpo, varinėdamas mano gyslomis ledinio vandens čiurkšles, ir nė kiek nemažėjo. Tarpais jis taip sukietėdavo ir išsikerodavo, jog rodėsi, žarnos nebeatlaikys, aš uždusiu ir imsiu klykti. Šitaip užeidavo, prisiminus Sonį ką sakant ar darant.

Mano mokinukų amžiaus jis buvo tykus ir švelnus, giedro, atviro rusvo kaip varis veido ir nepaprastai tiesaus žvilgsnio. Pagalvojau — koks jis dabar? Jį suėmė aną vakarą kažkokiam bute miesto centre už heroino vartojimą ir perpardavinėjimą.

Aš negalėjau patikėti. Kitaip sakant, ši žinia manyje netilpo. Ilgą laiką jos nė vidun neįsileidau. Bijojau tos minties. Įtarimų jau seniai turėjau, bet vengiau net to žodžio. Vijau jį tolyn. Įtikinėjau save, kad Sonis nenuorama, bet su protu. Jis buvo geras vaikas ir neišaugo į žiaurų, piktą ar įžulų, nors berniukai, ypač Harleme, taip greit tokie pasidaro. Aš nenorėjau tikėti, kad mano brolis gali nusiristi žemyn, tapti padugne, kad šviesa jo akyse užges kaip tuose veiduose, kurių aš tiek prisižiūrėjęs. Tačiau taip buvo; ir štai aš aiškinu algebrą būriui berniukų, kurių kiekvienas gali susivaryti adatą nuėjęs į tualetą. Gal jiems iš to daugiau džiaugsmo negu iš algebros.

Sonis buvo ne ką vyresnis už šiuos vaikus, kai pirmą kartą paragavo narkotikų.

Sie vaikai dabar gyvena lygiai taip, kaip kažkada gyvenome mes, tiesiog akyse auga ir iškart atsitrenkia galvas į žemas realių savo galimybių lubas. Jie pilni pasiutimo. Jie gerai pažįsta tik dvi tamsas — savo gyvenimo tamsą, kuri jau baigia aplink juos užsiskleisti, ir tamsą kino salėse, prigožiančią aną tamsą, kurioje jie kerštingai svajoja, kaip niekada susibūrę ir kaip niekada vieniši.

Suskambo paskutinis skambutis, baigėsi paskutinė pamoka, aš galėjau atsikvėpti. Tarytum visą tą laiką būčiau nekvėpavęs. Mano drabužiai buvo šlapi, lyg visą popietę su jais būčiau išsėdėjęs pirty. Klausiausi, kaip vaikai apačioje kieme šūkauja, keikiasi, juokiasi. Ar ne pirmą kartą išgirdau jų juoką? Šis juokas nebuvo džiaugsmingas, kokį — dievai žino kodėl — mes vaizduojamės vaikų juoką, o pašaipus, užgaulus, pagiežingas. Šis juokas buvo be iliuzijų, čia buvo ir jų keiksmų galia. Gal aš taip įdėmiai įsiklausiau į juos dėl to, kad galvojau apie savo brolių ir jų balsuose girdėjau brolių. Ir save.

Vienas berniukas švilpavo kažkokią melodiją, labai vingrią ir labai paprastą. Ji liete liejosi kaip paukščio, nuosaiki ir jautri giedrame spiginančiame ore, neužgožiama kitų garsų.

Atsistojau, priėjau prie lango, pažvelgiau į kiemą. Buvo pavasaris, ir berniukams jau sujudo syvai. Vaikus aplenkdamo čia vienas, čia kitas mokytojas, lyg kuo greičiau skubantis iš-eiti už šito kiemo vartų, kad tų berniukų nei jų akys nematytų, nei ausys negirdėtų. Ėmiau krautis savo turtą. Pagalvojau, kad geriausiai eiti namo ir pasišnekėti su Izabela.

Kol nulipau laiptais, kiemas ištuštėjo. Tą berną pamačiau durų šešėlyje, ir jis pasirodė toks panašus į Sonį, kad vos jo nepašaukiau. Bet pamačiau, kad čia ne Sonis. Aš jį pažinojau, jis gyveno netoli mūsų. Sonis draugavo su juo. Aš ne, man jis buvo per jaunas, ir šiaip nepatiko. Net dabar, jau suaugęs vyras, jis trindavosi po šį rajoną. Apsinešęs, apskuręs, išstisavalandas prastypsodavo gatvės kampe. Dažnai susidurdavau su juo kaktomuša, bet dar dažniau jis pats prisigretindavo, prašydamas paskolinti dvidešimt penkis ar penkiasdešimt centų. Ir visada sugalvodavo rimčiausią priežastį, o aš visada jam duodavau, pats nežinau kodėl.

Bet dabar pajutau jam neapykantą, kam jis žiūri į mane lyg šuo, lyg klatingas vaikas. Norėjau paklausti, kokio velnio jis ieško mokyklos kieme.

Koja už kojos jis priėjo prie manęs ir pasakė:

— Matau, kad jau skaitėt laikraščius. Vadinas, viską žinot.

— Ar apie Sonį? Taip, žinau. Kaip jie tavęs nesučiupo?

Jis šyptelėjo ir pasidarė labai antipatiškas, bet kažkuo priminė save vaikystėje.

— Manęs ten nebuvo. Aš laikausi atokiau.

— Tau sekasi.— Pasiūliau cigaretę ir pro dūmus stebėjau jį.— Ar atėjai tokį kelią tik tam, kad pasakytum apie Sonį?

— Tik tam.— Jam nežymiai tirtėjo galva, o akys žvelgė keistokai — rodės, tuoj ims žvairuoti. Aiškioje saulėje tamsiai ruda padrėkusi jo oda buvo kaip negyva, akių baltymai geltoni, o susigarbiniavę plaukai nešvarūs. Jis dvokė. Aš pasitraukiau toliau ir pasakiau:

— Ačiū tau, bet aš jau žinojau, o dabar turiu eiti namo.

— Aš palydėsiu,— atsakė jis, ir mudu nuėjome. Po kiemą dar slampinėjo pora vaikų, vienas man pasakė „viso gero“ ir įtartinais nužvelgė vaikiną, einantį šalia.

— Ką žadat daryti? — paklausė jis.— Dėl Sonio.

— Kad aš nemačiau Sonio jau visi metai ir nežinau, ar išvis ką nors darysiu. O ką aš dėl jo galiu padaryti?

— Čia teisybė,— sutiko jis.— Nieko daug nepadarysi. Niekuo jau mūsų Soniui nepadėsi.

Visai taip pat galvojau ir aš, bet kas jam davė teisę apie tai balsu prašnekti.

— Tiesą sakant, Sonis mane nustebino.— Keista buvo jo mada, kalbant žiūrėti tiesiai prieš save, lyg kalbėtų sau.— Nemaniau, kad toks šaunus vyras kaip Sonis gali įkliūti.

— Turbūt ir Sonis taip manė,— atkirtau jam,— todėl ir įkliuvo. O kaip tu? Kam kam, bet tau smarkumo netrūksta.

Jis pasižiūrėjo man į akis.

— Toks mano ir smarkumas. Jei būčiau smarkus, seniai būčiau į kaktą susivareš kulką.

— Tik nepradėk manęs graudenti savo bėdomis. Jei būtų mano valia, aš tau jos nepagailėčiau.— Šitai pasakius, mane iškart ėmė graužti sąžinė — juk aš nė karto nesusimąščiau, kad šitas varguolis gal tikrai turi savo bėdų, ir nelabai linksmy. Todėl iškart nukreipiau kalbą.— O kas jam dabar bus?

Jis man neatsakė. Kažkur mintimis buvo nuklydęs.

— Keistas daiktas,— prašneko tokiu tonu, lyg mudu būtume aptarinėję, kaip greičiausiai patekti į Brukliną,— kai rytą per-

siančią bare, plaunančią taures ir dainuojančią.— Tai klausyk. Jie jį paleis, ir vėl viskas prasidės nuo pradžių. Tą aš turėjau galvoje.

— Tu sakei, kad jį paleis. O jis vėl trauks narkotikus kaip traukęs. Ir šito įpročio niekad neatsikratys. Tu šitą turėjai galvoje?

— Taip, šitą,— atsakė jis smagiai.— Supratot.

— Tu man pasakyk, kodėl jis ieško mirties? Šitaip save žudydamas, jis ieško mirties, bet kodėl?

Jis nustebęs pažvelgė į mane. Apsilaižė lūpas.

— Jis neieško mirties. Jis nori gyventi. Visi nori gyventi.

Panūdau jį daug ko paklausti — per daug. Jis nebūtų į tuos klausimus atsakęs, o jei būtų, aš nebūčiau ištvėręs atsakymų. Pasisukau eiti.

— Čia jau aš bejėgis.

— Blogai bus Soniui,— pasakė jis. Mes priėjome metro stotį.— Čia jūsų stotis? — paklausė jis. Aš linktelėjau. Ir nulipau vieną laiptelį.— Prakeikimas! — staiga užgiedojo jis, ir aš pakėliau akis. Jis šyptelėjo.— Ar ne prakeikimas, palikau visus pinigus namie. Gal turit atliekamą dolerį? Porai dienų, ne ilgiau.

Manyje staiga kažkas nutrūko ir jau grėsė išsiveržti. Nebėjaučiau jam jokios neapykantos. Dar kiek, ir būčiau pravirkęs kaip vaikas.

— Aišku, turiu,— atsakiau.— Ko čia raudonuoji.— Išsitraukiau piniginę, bet joje buvo ne doleris, o penki.— Prašom,— tariu,— tiks?

Jis net nežiūrėjo į pinigą, vengė žiūrėti. Jo veidas pasidarė neperregimas, tarsį ant banknoto parašytas skaičius būtų paslaptis, kurią jis saugojo nuo manęs ir nuo savęs.

— Ačiū,— pasakė ir ėmė laukti, kad aš greičiau dingčiau.— Nesikrimskit dėl Sonio. Gal aš jam parašysiu.

— Žinoma. Būtinai parašyk. Iki.

— Aš jus susirasiu,— atsakė jis, ir aš nulipau laipteliais.

Aš ilgai nerašiau Soniui ir nieko nesijunčiau. Tuoj po savo dukrytės mirties pagaliau jam parašiau ir gavau iš jo tokį laišką, kurį perskaitęs, pasijutau paskutinis niekšas.

Jis man rašė:

„Brangus broli,

kad tu žinotum, kaip aš laukiau iš tavęs kokio laiškėlio. Daug kartų norėjau sėsti ir pirmas parašyti, bet, šitiek tau pridėges, nediršau. Bet dabar aš jaučiuosi kaip žmogus, kuris kapstosi iš gilios, baisiai pasmirdusios duobės ir pagaliau aukš-tai viršuje išvydo saulę. Aš turiu išlipti.

Ar tau pasakoti, kaip aš čia patekau? Nemokėsiu. Matyt, aš kažko bijojau, nuo kažko bėgau, o kaip žinai, dideliu protu niekad nepasizymėjau. (Juokis.) Gerai, kad mamos ir tėčio nebėra gyvų ir jie nepamatė, kas iš jų sūnaus išėjo, nors prisiekiu, jei būčiau bent iš tolo nujautęs, kur nusirisiu, niekad nebūčiau uždavęs tiek skausmo tau ir visiems tiems, kurie man daug gero padarė ir manimi tikėjo.

Tik tu jokių būdų nemanyk, jog viskas išėjo dėl to, kad aš muzikantas. Čia daug stipriau, o gal ir menčiau. Aš jau pats nelabai suprantu ir tik stengiuosi pagalvoti, kas bus, kai iš čia išeisiu. Tarpais man atrodo, kad susileisiu ir niekada iš čia nebeišsikapstysiu, arba kad išėjęs vėl tuoj grįšiu. Viena galiu pasakyti — jau geriau nusišauti, negu vėl iš naujo viską pereiti. Bet jie man sako, kad žodžiais visi tą patį tvirtina. Jei aš tau pranešiu, kada atvažiuosiu į Niujorką, ir tu galėtum pasitikti, man būtų didelis džiaugsmas. Perduok nuo manęs linkėjimų Izabelai ir vaikams. Taip buvo liūdna, kai sužinojau apie mažąją Greisę. Norėčiau, kad galėčiau kaip mūsų mama pasakyti „tokia buvo viešpaties valia“, bet kai žmogus pasidairai, tai nelaimėms nėra nei galo, nei krašto, ir negi nuo to lengviau, kad visas kaltes suverčiame viešpačiui. O gal tikintiems ir lengviau.

Tavo brolis Sonis"

Po to aš su juo nuolatos susirašinėjau, siunčiau ką išgalė-damas ir, jam išėjus, nuvažiavau pasitikti į Niujorką. Kai jį pamačiau, daug dalykų, kuriuos lačiau nuėjusiais užmarštin, vėl užplūdo mane. Turbūt todėl, kad galų gale ir aš susimąsčiau apie Sonį, pabandžiau įsijausti į jo vidinį gyvenimą. Nežinia, koks tas gyvenimas buvo, bet Sonis atrodė subrendęs, sulysęs, dar labiau atsitvėręs savo tylume ir uždaramume. Sonis nebebuvo mažasis mano broliukas. Kai nusišypsojo, spausdamas ranką, iš asmeninio gyvenimo slėpynių į mane pažvelgė visai nepažįstamas brolis ir laukė kaip žvėriukas, kad aš jį pripra-tinčiau prie šviesos.

— Kaip tu laikaisi? — paklausė jis.

— Neblogai. O kaip tu?

— Nieko.— Jis šypsojosi iki ausų.— Kaip gera, kad susitikom.

— Ir man gera.

Septynerių metų amžiaus skirtumas tarp mudviejų buvo kaip tarpeklis, ir kažin ar kada nors tie metai taps tiltu. Ėmiau viską prisiminti, ir man kvapą užgniaužė, kad aš buvau liudininkas, kaip jis gimė, kaip ištarė pirmą žodį. O kai pradėjo vaikščioti, nuo mamos žengė tiesiai prie manęs. Aš jį pagavau, kad nepargriūtų, dėdamas pirmuosius žingsnius šiame pasaulyje.

— Kaip Izabela?

— Gerai. Nekantrauja, kada tave pamatys.

— O berniukai?

— Irgi gerai. Baisiausiai dėdės laukia.

— Neišsigalvok. Jie manęs neprisimena.

— Juokauji? Puikiausiai prisimena.

Jis vėl plačiai nusišypsojo. Sėdome į taksi. Mudu turėjome tiek vienas kitam pasakyti, jog nežinojom, nuo ko pradėti.

Taksi pajudėjus, aš paklausiau:

— Ar vis dar svajoji nuvažiuoti į Indiją?

Jis nusijuokė.

— Dar nepamiršai. Dieve mano, man dabar ir čia kaip Indija.

— Kažkada šis kraštas buvo indėnų,— tariau.

Jis vėl nusijuokė.

— Jie nekvaili, žinojo, ką mums iškišti.

Seniai, kai jam buvo kokie keturiolika metų, jis kliedėjo kelionėmis į Indiją. Skaitė knygas apie žmones, kurie sėdi pliki ant uolų bet koku oru, dažniausiai, aišku, blogu, vaikšto basi per žarijas ir taip įgyja išminties. O aš jam sakydavau, kad turbūt jie ir paskutinį protą pameta. Jis už tokias šnekas žiūrėdavo į mane iš aukšto.

— Paprašom vairuotoją, kad važiuotų pro parką, jei tu nieko prieš. Vakarine puse — aš čia taip seniai buvau.

— Būtinai,— pasakiau ir išsigandau, kad jis nepamanytų, jog jam pataikauju, bet gal ne.

Mes važiavome tarp parko žalumos ir bedvasės mūrinės viešbučių ir daugiabučių namų elegancijos link gyvybingų,

pritenkiančių vaikystės gatvių. Šios gatvės kaip buvo, taip ir liko, tik dabar nauji paplatinti aukštai kyšojo virš jų kaip uolos virš kunkuliuojančios jūros. Daugumos namų, kuriuose mes augome, nebuvo nė ženklo, kaip ir krautuvėlių, iš kurių paragdavome ką nutverdami, rūšių, kuriuose pirmą kartą paragavome sekso skonį, palėpių, iš kurių svaitydavome skardines ir plytas. Nauji namai nesiskyrė nuo mano vaikystės namų, ir berniukai, lygiai tokie, kaip mes kadaise, duso šituose namuose, bėgo saulės ir oro į gatves — tiesiai į žabangas. Retas neįkliūdavo į jas. Tie, kurie įkliuvę išsiverždavo, jau būdavo palikę dalį savęs, kaip dažnai žvėrys, patekę į spąstus, nusitraukia koją, kad ištrūktų iš jų. Turbūt ir man pasisekė — vis dėlto tapau mokytoju, net ir Soniui pasisekė, nes jis neilgai Harleme gyveno. Bet mašinai riedant tolyn nuo centro gatvėmis, kurios iškart lyg pritemo nuo tamsiaodžių, aš vogčiom žvilgtelėjau į Sonį ir supratau, kad mudu abu pro mašinos langus ieškome tos dalies savęs, kurią čia palikome. Atėjus sunkiai išbandymų valandai, visad skauda trūkstamą galūnę.

Pralėkėm Šimtas dešimtąją gatvę ir įsukom į Lenokso aveniu. Šią aveniu pažįstu kaip savo penkis pirštus, bet dabar, kaip ir tą dieną, kai išgirdau apie Sonio nelaimę, man atrodė, kad iš kiekvieno kampo tyko grėsmė, kad viskas šioje gatvėje alsuoja grėsme.

— Jau ir atvažiuoju,— tarė Sonis.

— Beveik.— Mudu taip nervinomės, kad nežinojome, ką daugiau sakyti. Mes gyvename dar neseniai pastatytame naujame name. Kai įsikėlėme, namas dėl savo naujumo atrodė netinkamas gyventi, bet dabar jau apšepo. Jis buvo gryna parodija gero švaraus beveidžio gyvenimo, dievas liudininkas — jo gyventojai iš paskutiniųjų stengiasi, kad jų gyvenimas panėšėtų į šią parodiją. Tarsi nežinotų, kad ištrypta žolė aplink namą žalumos nesuteikia, o gyvatvorės neapsaugo nuo gatvės triukšmo. Dideli langai nieko neapgaus — jie ne tokie dideli, kad sukurtų erdvę ten, kur jos nėra. Ir kam tie langai, kai yra televizorių ekranai? Žaidimų aikštelė reikalinga tik tiems vaikams, kurie jau nežaidžia akmeniukais, nešokinėja per virvutę ir nesivažinėja riedučiais — jie ten renkasi sutemus. Čia atsikėlėm iš dalies todėl, kad man mokykla netoli, iš dalies dėl vaikų, bet, tiesą sakant, lygiai tokiuose namuose mudu su Soniu ir užaugome. Tie patys čia nuotyčiai, tie patys bus ir

prisiminimai. Kai mudu įžengėme į namus, man pasirodė, kad vėl gražinu Sonį į tą patį pavojų, nuo kurio bėgdamas jis vos neužmokėjo savo gyvybe.

Sonis niekada nebuvo šnekus, bet man kažkodėl atrodė, kad po vakarienės jis nenukęs — tučiuojau atvers man širdį. Viskas praėjo labai gražiai, vyresnysis berniukas jį dar prisiminė, o mažylis iškart prisirišo. Sonis nepamiršo jiems atvežti lauktuvių. Izabela, už mane daug mielesnė, geresnė, atviresnė, ištaisė puikią vakarienę ir iš širdies juo džiaugėsi. Ji visad mokėdavo labai linksmai patraukti Sonį per dantį, o man taip neišeidavo. Buvo smagu, kad ji tokia pažvalėjusi ir Sonį palinksmina. Ji nė kiek nebuvo sumišusi, jautėsi laisvai. Tauškėjo, lyg nebūtų jokios vengtinios temos, ir Sonis jau nebesivaržė. Ačiū dievui, kad ji buvo šalia, nes mane vėl sukaustė tas ledinis siaubas. Viskas man išėjo dirbtinai, visuose mano žodžiuose skambėjo kažkokia užslėpta prasmė. Stengiausi prisiminti, ką buvau girdėjęs apie narkomanus, ir nenoromis akys kryo į Sonį — ar jis dar nepanašus. Ne iš blogos valios, tiesiog norėjau įsitikinti. Viską būčiau atidavęs, kad tik būčiau iš jo išgirdęs, kad jau nėra jokio pavojaus.

„Nebus pavojų! — burbėdavo tėvas, kai mama pasiūlydavo keltis į kitą, vaikams mažiau pavojingą rajoną. — Po velnių, nebus pavojų! Nerasi tokios vietos nei vaikams, nei niekam, kur nebūtų pavojų.“

Tėvas visada taip šnekėdavo, bet iš tiesų nebuvo toks blogas, net ir kai būdavo girtas savaitgaliais. Teisybę pasakius, visą gyvenimą ieškojo „ko nors švelnesnio“, bet taip ir mirė nesuradęs. Jis mirė staiga, pasigėręs vieną šeštadienį per patį karą. Soniui tada buvo penkiolika metų. Jiedu su Soniu nelabai sutikdavo. Iš dalies todėl, kad Sonis tėvui buvo kaip akies vyzdis. Tėvas taip mylėjo Sonį, tiek dėl jo drebėjo, jog be saiko jį spaudė. O spaudimu iš Sonio nieko nelaimėsi. Jis tuomet susitraukia į save, ir prie jo nebeprieisi. Bet pagrindinė jų nesutarimo priežastis buvo ta, kad abu buvo vieno būdo. Tėvas — iš išvaizdos Sonio priešingybė — buvo stambus, šiurkštus, skardziabalsis, bet toks pat užsidaręs.

Mama man šį tą papasakojo, kai po tėvo mirties buvau grįžęs atostogų iš armijos.

Tada paskutinį kartą mačiau savo mamą. Bet man atmintyje kažkodėl išlikęs kitas jos vaizdas, kai dar buvo jaunesnė. Man

ji įsiminė tokia, kokia būdavo sekmadienio pavakare, kai senukai susirinkdavo pasišnekučiuoti po iškilmingų sekmadienio pietų. Su savo nepamainoma dangiška suknele ji sėdi ant sofos, o tėvas greta jos fotelyje. Kambarys pilnas parapijiečių ir giminaičių. Susėdę visi pusračiu svetainėje, jau temsta, bet jie net nepastebi. Tamsa renkasi už langų, kartkartėmis ligi mūsų atsklinda koks gatvės dunksmas, gal būgnelio bubenimas iš gretimos bažnyčios, bet mūsų kambary ramybė. Visi nutyla, veidai tamsėja kartu su dangumi. Mama vos linguoja, tėvas užsimerkęs. Visi jie dabar žiūri į kažką, ko vaikų akys nemato. Valandėlei jie pamiršo savo vaikus. Vienas vaikigalis gal guli ant kilimo jau snausdamas, kitas gal užlipo tėvui ant kelių, ir tas užsimiršęs nejučiomis glosto jam galvą, trečias, ramus didžiaakis mažylis, gal susirangęs kur kampe kėdėje. Tyla, atslenkanti tamsa ir tamsa suaugusiųjų veiduose vaikui kelia nesuvokiamą baimę. Jis tiki, kad jį glostanti ranka niekada nesustos, niekada nenumirs. Tiki, jog niekada neateis toks metas, kai senieji nebesėdės ratu svetainėje ir nebepasakos, kas iš kur kilęs, ką gyvenime patyrę, kas yra ištikę juos ar jų artimuosius.

Bet vaiko širdelė nujaučia, kad amžinai šitaip nebus. Gal net tuoj baigsis. Dar akimirka — kas nors atsistoja ir uždega šviesą. Tada senieji prisimins turį vaikus, ir tai dienai šnekos baigtos. Kai kambary šviesa užsidega, vaiko širdyje ji užgęsta. Ir jis vis labiau priartėja prie tamsos. Ne apie ką kita kaip tamsą senieji ir šnekėjo. Iš tos tamsos jie visi atėjo. Toji tamsa — jų kančia. Vaikas žino, vyresnieji daugiau apie tai nekalbės, nes jeigu vaikas per daug sužinos, kas buvo jiems, be laiko sužinos, kas bus jam.

Prisimenu, paskutinį kartą kalbėjausi su mama nenustygdamas. Rūpėjo kuo greičiau lėkti pas Izabelą. Tada dar mes buvome nevedę ir turėjome daug ką išsiaiškinti.

Mama, visa juoda, sėdėjo prie lango ir niūniavo seną giesmę „Viešpatie, tu mane atvedei iš toli“. Sonis buvo kažkur išėjęs. Mama neatitraukė akių nuo gatvės.

— Jau gal daugiau tavęs nepamatyčiau, vaikeli,— tarė ji.— Būk geras, nepamiršk, ko tave mokiau.

— Ką čia dabar šneki,— nusišypsojau.— Tu dar šimtą metų gyvensi.

Ji irgi nusišypsojo, bet nieko nesakė. Ilgai tylėjo. Aš ėmiau ją raminti:

— Nesijaudink, mama, aš tau dažnai rašysiu, atsiųsiu pinigų...

— Aš noriu su tavimi apie brolių pasišnekėti,— tarė ji netikėtai.— Jei man kas atsitiks, nebus kas juo rūpinasi.

— Mama, nei tau, nei Soniui niekas neatsitiks. Dėl Sonio nesijaudink. Jis geras protingas vaikas.

— Tai kas, kad geras ir protingas,— tarė mama.— Nemanyk, kad tik blogi ir kvaili pražūna.— Ji išmeigė į mane akis.— Tavo tėvas turėjo brolių,— pasakė ji ir skausmingai šyptelėjo.— Tu net nežinotai, ar ne?

— Ne, iš kurgi man žinoti? — aš pažvelgiau į ją į veidą.

— Taip, jūsų tėvas turėjo brolių,— pakartojo ji ir vėl pasižiūrėjo pro langą.— Tu nė karto nematei tėčio verkiant. O aš mačiau — daug daug kartų per tuos metus mačiau.

— O kas atsitiko jo broliui? Kodėl niekas apie jį net neužsimindavo?

Tada pirmą kartą pamačiau, kad mama jau susenusi.

— Jo brolių užmušė, kai jis buvo vos jaunesnis negu tu dabar,— prabilo mama.— Aš jį pažinojau. Puikus buvo vaikinai. Kiek padykęs, bet ne blogos valios.

Ji nutilo, kambary stėjo tokia ramybė, kaip anomis sekmdienio popietėmis. Mama vis dar neatitraukė akių nuo gatvės.

— Jis dirbo gamykloje,— pasakojo ji,— o šeštadieniais, žinia, kaip jaunimas, mėgo pasilinksinti. Būdavo, ateina šeštadienio vakaras, ir jiedu traukia su tavo tėvu tai vienon vieton, tai kiton, į šokius ar vakarėlius, ar šiaip pasėdėti su pažįstamais. Tavo dėdės buvo gražus balsas, jis dainuodavo, pritardamas sau gitara. Tą nelemtą šeštadienio vakarą jie su tėvu, abu kiek išgėrę, jauėjo namo; buvo mėnulio pilnatis, šviesu kaip dieną. Tėvo brolis buvo smagiai nusiteikęs, švilpavo, gitarą persimetęs per petį. Jieduėjo į pakalnę. Žemiau iš plento atsišakojo kitas kelias. Tėvo brolis, visad pilnas šelmų, pasileido tekinas nuo kalno, gitara barškėjo džingsėjo ant nugaros, jis perbėgo kelią ir sustojo už medžio mažojo reikalo. Tavo tėvasėjo į pakalnę neskubėdamas ir juokėsi iš brolio. Staiga sužė mašina. tą pačią minutę brolis žengė iš už medžio į mėnesienos nušviestą kelią ir nudrožė į kitą pusę. Tėvas pats nepajuto, kaip ėmė bėgti nuo kalno. Mašina buvo prisėdusi

baltųjų, visi girtutėliai. Pamatę tėvo brolių, suriko kaip laukiniai ir pasuko mašiną tiesiai į jį. Jiems tai buvo pramoga, norėjo žmogų pagąsdinti, žinai, kaip jie dažnai mėgsta. O buvo girti. Tas vaikis irgi išgėręs, išgąsdintas susimėtė. Atšoko jau per vėlai. Tėvas pasakojo išgirdęs, kaip brolis suklykė po ratais, sutraškėjo gitara, trūko stygos, baltieji plyšavo sau, o mašina, net nesumažinusi greičio, nulėkė tolyn — tiek ją ligi šiolei tematė. Kai tėvas nusileido nuo kalno, iš savo brolio rado kraujo klaną.

Mama apsiašarojo. Ką aš galėjau pasakyti.

— Jis niekada šito nepasakodavo, — tarė ji, — nes aš liepiau prie vaikų apie tai neprasizioti. Tą naktį jūsų tėvas buvo kaip pamišęs, ir dar daug naktų po to. Jis sakydavo, kad tokios juodumos kaip ant to kelio, mašinos šviesoms pradingus, jis daugiau gyvenime nematė. Nei žmogaus, nei gyvos dvasios nebuvo aplinkui — tėvas, brolis ir suvažinėta gitara. Tavo tėvas nuo tos nakties taip ir neatsigavo. Ir ligi pat mirties, sutikęs baltąjį, kaskart įtardavo — gal jis brolio žudikas?

Ji nutilo, išsitraukė nosinę, nusišluostė ašaras, pasižiūrėjo į mane ir tarė:

— Aš nenoriu tavęs įgąsdinti, nenoriu, kad tu visus niekin-tum ir nekęstum. Pasakoju todėl, kad tu turi brolių, o pasaulis toks pat kaip tada.

Šituo aš nelabai norėjau tikėti, ir turbūt mama suprato iš mano akių. Ji vėl nusigręžė nuo manęs į langą ir užsižiūrėjo į gatvę.

— Tik dėkoju aukščiausiam, kad jis pasišaukė jūsų tėtį anksčiau negu mane. Aš nesigiriu, bet ir nesiginu — man dvasią palaiko žinojimas, kad per visą gyvenimą buvau jam atrama. Jūsų tėvas visada elgdavosi taip, lyg už jį nėra stipresnio ir atžaresnio. Visi tokiu jį ir laikė. Bet jeigu šalia nebūtų buvę manęs... kur jis būtų išsiverkęs?

Ji vėl apsiašarojo. O aš buvau kaip sustingęs.

— Dievo brangus, juk aš nieko nežinojau, mama.

— Vaikelį, daug dar tu nežinai. Spėsi, sužinosi. — Ji atsi-stojo ir nuo lango priėjo prie manęs. — Tik niekados nepalik brolio, neleisk jam nusmukti, tegu kažin kas, tegu labiausiai būtų ant jo įširdęs. Visko bus, įširdins jis tave ne vieną kartą. Nepamiršk, ko aš tavęs prašiau, girdi?

— Nepamiršiu, mama,— atsakiau.— Nepamiršiu, tu nesijaudink. Aš saugosiu Sonį.

Mama nusišypsojo, lyg mano veide būtų pamačiusi kažką juokingo. Ir pridūrė:

— Nuo visko tu jo neapsaugosi. Bet jis žinos, kad turi tave.

Po dviejų dienų aš vedžiau ir išvažiavau. Mano galvoj buvo šimtai rūpesčių, ir aš pamiršau mamai duotą pažadą, prisimčiau, tik su specialiu leidimu grįžęs į jos laidotuves.

Po laidotuvių likom vienu du su Soniu virtuvėje, ir aš norėjau nuoširdžiau su juo pasikalbėti.

— O kuo tu nori būti? — paklausiau.

— Žadu būti muzikantas,— atsakė jis.

Per tą laiką, kol manęs nebuvo, jis iš grojančių automatų jau išėjo muzikos mokslus ir dabar stengėsi atskirti, kas groja, ką groja, koku instrumentu groja, net pats nusipirko kelis būgnus.

— Vadinasi, ketini tapti būgnininku? — Man atrodė, kad kiti žmonės gali būti būgnininkai, nieko čia tokio, bet mano brolis Sonis — ne.

— Vargu,— pasižiūrėjo jis į mane susikaupęs,— ar iš manęs išeitų geras būgnininkas. Bet pianinu skambinti gal ir sugėbėčiau.

Aš suraukiau kaktą. Pirmą kartą atsidūriau vyresniojo brolio vaidmenyje, ligi šiol, teisybę pasakius, nė karto nebuvo bandęs pasišnekėti su Soniu kaip su žmogum ir dabar neišmaniau, nuo kurio galo tokią šneką pradėti. Todėl dar labiau suraukiau kaktą ir paklausiau:

— O koku muzikantu tu norėtum būti?

Jis šyp'elėjo.

— O kokie muzikantai, tavo manymu, būna?

— Aš rimtai su tavimi kalbu.

Jis nusijuokė net atlošęs galvą ir pažiūrėjo į mane.

— Aš ir kalbu rimtai.

— Tada dėl dievo meilės nustok išsidirbinėjęs ir rimtai man atsakyk. Aš tave klausiu, ar tu nori būti pianistas solistas, groti klasikinius kūrinius, ar koks kitoks? — Dar aš nebaigiau kalbėti, o jis vėl prapliupo juoktis.— Dėl dievo meilės, Soni!

Jis šiaip taip susitramdė.

— Atsiprašau. Bet tu atro dai toks... išsigandęs! — Ir jis vėl ėmė juoktis.

— Na gerai, dabar tau viskas atrodo juokai, bet įsidėmėk mano žodžius — menki bus juokai, kai iš to reikės duoną valgyti.

Aš siutau, nes mačiau, kad jis šaiposi iš manęs, o aš negaliu suprasti kodėl.

— Ne,— tarė jis, jau visiškai susitvardęs, matyt, išsigando, kad mane įžeidė,— aš nenoriu groti klasikos. Mane domina kitkas. Aš suprantu,— jis nutilo ir įsistebeilijo į mane, lyg norėdamas žvilgsniu geriau paaiškinti, paskui mostelėjo, tarsi pasitelkdamas ranką į pagalbą,— žinau, man reikės daug mokytis, pradėti nuo pačios pradžios, bet aš norėčiau groti tik džiaze.— Jis nutilo.— Aš noriu būti džiazio pianistas,— tarė.

Žodis „džiazas“ niekada neskambėjo man taip sunkiai ir taip arti kaip tą pavakarę Sonio lūpose. Aš žiūrėjau į jį, dabar jau visai susiraukęs. Po velnių, negi jis negali sugalvoti nieko geresnio, kaip trainiotis po naktinius barus ir maivytis ant scenos prieš besistumdancius žmones šokių aikštelėje. Man atrodė, kad Soniui tai per žema. Aš niekada apie tai nebuvau susimąstęs, neteko, bet pasąmonėje džiazio orkestrantus visada staciau į vieną gretą su tėčio vadinamais lengvos duonos ieškotojais.

— Tu kalbi rimtai?

— Dieve mano, taip, rimtų rimčiausiai.

Sonis atrodė toks bejėgis, nelaimingas ir įžeistas kaip niekad.

Norėdamas pasitaisyti, pasakiau:

— Kaip... Lui Armstrongas?

Jo veidas sukrito, lyg būčiau jam užvožęs.

— Ne, apie tokias išsikovusias senienas aš nekalbu.

— Na gerai, atleisk man, Soni, bet ko tu siunti? Gal aš ir nelabai susigaudau. Na, o kokį džiazistą tu garbini?

— Paukštį.

— Ką, ką?

— Paukštį! Čarlį Parkerį. Ar toj idiotiškoj armijoje jūsų taip nieko nemoko?

Užsidegiau cigaretę. Nustebau, netgi pralinksmėjau, suvokęs, kad visas virpu.

— Aš truputį atsilikau,— pasiaiškinau.— Turėk su manim kantrybės. Kas gi tas Parkeris? Kokio jis lygio?

— Nieko ypatingo, šiaip vienas didžiausių mūsų laikų džiaz muzikantų,— atsakė Sonis be nuotaikos, susigrūdęs rankas į kišenes, nosisukęs nuo manęs.— O gal ir pats didysis,— pridūrė karčiai,— matyt, tu dėl to apie jį nieko ir negirdėjai.

— Gerai,— pasakiau,— tarkime, kad aš neišmanėlis. Atleisk man. Tuoj pat einu ir nusiperku visas šito džiazisto plokšteles. Tuomet nepyksi?

— Kas man darbo,— atsakė Sonis išdidžiai.— Ką tu sau nori, tą ir klausyk. Aš iš tavęs malonių neprašau.

Paskui pamačiau, kad Sonis toks liūdnas kaip niekad. Vyliausi, jog čia yra vaikiškas Sonio užsidegimas, ir kad atkakliai įrodinėdamas priešingai, galiu dar labiau jį pakurstyti. Pamačiau, šitoks klausimėlis bus tikrai nekaltas:

— Juk muzikos studijoms reikės daug laiko. Ar paskui iš to galėsi gyventi?

Sonis atsigręžė į mane ir prisėdo ant virtuvės stalo.

— Laiko reikia viskam. O iš muzikos puikiausiai galėčiau pragyventi. Tik, atrodo, vieno niekaip nesugebu tau išaiškinti: kad nieko kito dirbti aš nenoriu.

— Bet žinai, Soni, gyvenime žmonės ne visada daro tai, ką nori.

— Ne, nežinau,— nustebino jis mane.— Žmonės turi dirbti tai, ką nori. Jei ne — kam tada gyventi...

— Tu jau suaugęs,— pasakiau apimtas nevilties,— metas apie savo ateitį pagalvoti.

— Apie savo ateitį aš ir galvoju,— tarė jis niūriai.— Visą laiką galvoju.

Aš nutraukiau šitą šneką. Nusprendžiau, kad, jeigu nepasikeis jo nusistatymas, tai aptarti bus ne vėlu ir paskui.

— Pirmiausia turi baigti mokyklą,— pasakiau.

Mes buvom susitarę, kad jis persikels gyventi pas Izabelą ir jos tėvus. Jaučiau, kad čia ne idealus atvejis, nes Izabelos tėvai mėgsta komanduoti, be to, neypatingai džiaugėsi Izabelos vedybomis su manimi. Bet aš neišgalvojau kitos išeities.

— O dabar tave perkraustysime pas Izabelą.

Stojo ilga tyla. Nuo stalo jis nuėjo prie virtuvės lango.

— Blogiau sugalvoti negalėjot. Pats supranti.

— O ką tu sugalvosi geriau?

Sonis kelis kartus perėjo per virtuvę. Buvo jau sulig manim ūgio. Ir skustis pradėjo. Staiga mane nudiegė mintis, kad aš nieko apie jį nežinau.

Jis stabtelėjo prie stalo ir iš mano pakelio išsiėmė vieną cigaretę. Įsikando ją į dantis ir pažiūrėjo į mane, tarsi įžūliai juokaudamas.

— Galima?

— Tu jau rūkai?

Jis užsidegė cigaretę ir linktelėjo, stebėdamas mane pro dūmus.

— Bandžiau save, ar turėsiu drąsos prie tavęs užsirūkyti.— Jis šyptelėjo ir išpūtė didelį kamuolį dūmų į lubas.— Niekio ypatingo.— Jis vėl pažiūrėjo tiesiai man į veidą.— Na ką, gal pasakysi, kad tu mano metų nerūkei?

Aš nieko nepasakiau, bet iš mano veido viskas buvo aišku, ir jis nusijuokė. Tik šį kartą tas juokas buvo kažkoks įtemptas.

— Na, matai. Ir ne tik rūkei...

Man jau darėsi neramu.

— Ką čia dabar tauški? Juk nusprendėme, kad tu tuoj pat kraustaisi gyventi pas Izabelą. Kas tave apsėdo?

— Jūs nusprendėte,— pabrėžė jis.— Aš nieko nespren-džiau.— Jis atsistojo prieš mane ir atsirėmė į krosnelę, sukry-žiavęs rankas. — Žinok, bro lau, kad Harleme aš už jokius pini-gus daugiau neliksiu.— Jis prakalbo labai rimtai. Pasižiūrėjo į mane, paskui kažkur tolyn pro virtuvės langą. Jo akyse buvo kažkas nauja — susimąstymas ar susirūpinimas.— Jis pasitrynė petį.— Pats laikas man iš čia išsirausti.

— O kokia kryptim žadi patraukti, Soni?

— Eisiu į armiją. Arba laivyną. Nesvarbu kur. Pameluosiu metus, ir jie patikės.

Iš baimės aš ėmiau siūsti.

— Ar proto netekai! Kurio velnio tau dabar į tą armiją, kvaily nelaimingas!

— Aš ką tik sakiau. Kad iš Harlemono pabėgčiau.

— Soni, tu net mokyklos nebaigęs. O jeigu tikrai svajoji tapti muzikantu, kaip tu armijoje įsivaizduoji savo studijas?

Jis pažiūrėjo į mane kažkaip skausmingai, lyg sugautas žvėrelis.

— Sugalvosiu. Ką nors sugalvosiu. Be to, kai grįšiu, turėsiu lengvatų.

— Jeigu grįši.— Mūsų žvilgsniai susitiko.— Soni, aš prašau tave, būk protingas. Manai, aš nesuprantu, kad tavo padėtis nepavydėtina. Bet kol kas mes neturime iš ko rinktis.

— Aš vis tiek mokykloje nieko neišmokstu,— tarė jis.— Net kai nueinu.— Jis nususuko nuo manęs ir, atidaręs langą, išmetė nuorūką į siaurą gatvelę tarp namų. Žiūrėjau jam į nugarą.— Bent jau ne to, ko tu norėtum mane išmokyti.— Jis taip smarkiai trinkelėjo langą, jog vos stiklas nesudužo, ir atsigrėžė.— Be to, aš čia užtrokšiu nuo šiukšliadėžių smarvės.

— Soni,— kalbėjau toliau,— aš tave atjaučiu. Bet jei dabar mesi mokyklą, paskui nagus graušies.— Suėmiau jį už pečių.— Beliko paskutiniai metai — kas čia baisaus. O grįžęs, prisiekiu, aš tau padėsiu, galėsi rinktis, ką širdis geidžia. Tik pakentėk, kol aš grįšiu. Soni, būk geras, paklausyk manęs.

Jis nieko neatsakė, nukreipė į šalį akis.

— Soni, ar girdi?

Jis išsisuko iš mano rankų ir pasakė:

— Aš tave girdžiu. Tik tu manęs niekada nenori išgirsti.

Nežinojau, ką jam atsakyti. Jis įbedė žvilgsnį į langą, paskui vėl į mane.

— Gerai. Pasistengsiu.

Norėdamas bent kiek pataisyti jam nuotaiką, pridūriau:

— Izabela turi pianiną. Galėsi skambinti.

Jo nuotaika iš tiesų pragiedrėjo.

— Gerai sakai. Buvau pamiršęs.— Jo veidas atsileido, bet kažkoks nerimas, susirūpinimas šmėkščiojo jame kaip liepsnos šešėliai, žiūrint į ugnį.

O paskui maniau, kad tas pianinas pribaisgs visus. Iš pradžių Izabela laiškuose džiaugėsi, kad Sonis labai domisi muzika, vos grįžęs iš mokyklos arba iš ten, kur prabūdavo pamokų laiką, iškart sėdasi prie pianino ir skambina ligi pat vakarienės. Po vakarienės vėl skambina, kol visi nueina miegoti. Kiaurus šeštadienius ir sekmadienius nesitraukia nuo pianino. Paskui nusipirko radiolą ir ėmė groti plokšteles. Kartais, būdavo, vieną plokštelę groja ir groja ištisą dieną, pats improvizuodamas pianinu. Arba išklauso vieną melodiją, vieną gamą, vieną taktą ar vieną akordą ir tą patį skambina pianinu. Paskui vėl klauso. Ir vėl skambina.

Net nežinau, kaip jie ištverė. Galų gale Izabela prisipažino, kad atrodė, jog gyvenimi ne su žmogumi, o su garsu. O tie garsai jai kaip ir visiems namiškiams, savaime aišku, buvo tušti. Šis gyventojas ėmė veikti jiems nervus. Tarsi Sonis būtų buvusi kokia baisenybė ar dievas. Jis gyveno absoliučiai svetimame jiems pasaulyje! Jie maitino, jis valgė, prausėsi, vaikščiojo pro jų duris, nebuvo įžūlus, atžagarus ar storžieviškas — ne, Sonis ne toks, bet visą laiką jis atrodė pasinėręs į kažkokį debesį ar liepsną, savo susikurtą viziją ir tapo neprieinamas.

O buvo dar vaikas, ne suaugęs vyras, ir kiekviename žingsnyje reikalingas jų priežiūros. Išvyti jo netiko. Pakelti triukšmą dėl pianino nedrįso; nes netgi jie jautė, kaip ir aš, būdamas už tūkstančių mylių, jog pianinas — Sonio išsigelbėjimas.

Mokyklą jis vis tiek metė. Vieną dieną Izabelos mama gavo pedagogų tarybos laišką — matyt, tai buvo nebe pirmas laiškas, tik kitus Sonis suplėšydavo. Tą dieną, Soniui parėjus, Izabelos motina parodė laišką ir paklausė, kur jis būna visą dieną. Ji šiaip taip iškviatė, kad jis nežinia su kokiais muzikantais ir šiaip tipais renkasi Grinič Vilidže vienos baltosios merginos bute. Ją suėmė siaubas, ji ėmė šaukti, įsikarščiausi prikaišioti — šitą ji neigia ir šiandien, — kaip jie aukojasi, kad jis turėtų žmoniškus namus, o jis nejaučiąs jokio dėkingumo ir taip toliau.

Tą dieną Sonis nebeskambino pianinu. Motina ligi vakaro apsiramino, bet dar reikėjo aiškintis su tėvu ir Izabela. Izabela pasakojo, kad tvardėsi iš paskutiniųjų, bet, pažiūrėjusi į jo veidą, nesusilaikė ir pravirko. Visa jo kančia atsispindėjo veide. O kentė jis dėl to, kad jie pramušė tą debesį ir prasigavo ligi jo. Net jei jų pirštai būtų buvę šimtą kartų švelnesni, negu yra, jis būtų jautęsis taip, tarsi jie būtų nuplėšę nuo jo drabužius ir spjaudę ant nuogo jo kūno. Jis pamatė, kad jo buvimas ir muzika, kuri jam yra visas gyvenimas, jiems — kankynė ir kad jie pakenčia ją tik dėl manęs, o ne dėl jo. O tai buvo jau ne Sonio jėgoms. Šiandien gal jam būtų kiek lengviau, negu tada, bet vis vien skaudu. Atvirai kalbant, nežinau, kas tokius dalykus lengvai pakeltų.

Po to kelias dienas tylą namuose buvo garsesnė negu visa muzika nuo pat pasaulio pradžios. Vieną rytą, prieš eidama į darbą, Izabela kažko užėjo į jo kambarį ir iškart pastebėjo, kad nebėra nė vienos plokštelės. Viskas buvo aišku. Jis iš jų išėjo.

Išplaukė už jūrų marių — kur tik laivyno laivai galėjo nupludyti. Po ilgo laiko jis man atsiuntė atviruką kažin kur iš Graikijos, ir tada sužinojau, kad Sonis gyvas. Susitikau su juo Niujorke, kai abu grįžome, pasibaigus karui.

Jis jau buvo vyras, bet aš dar nenorėjau to pripažinti. Retkarčiais jis pas mane apsilankydavo, bet nebuvo to karto, kad mudu nesusikirstume. Man nepatiko, kam jis gyvena tarsi sapne, nepatiko jo draugai, o muzika, kurią jis grojo, atrodė menkas tokio gyvenimo pateisinimas. Ji man buvo tokia pat padrika ir nesuprantama kaip ir jo gyvenimas.

Paskui kartą mudu susiėmėm, ne juokais susiėmėm, ir jis dingo iš akiračio ilgiems mėnesiams. Aš pirmas pradėjau jo ieškoti ir suradau mobiliuotame kambaryje Vildže, norėdamas susitaikyti. Kambarys buvo pilnas žmonių, o Sonis drybsojo ant lovos ir net neatsikėlė manęs sutikti, elgėsi taip, lyg tie draugeliai būtų jam broliai, o ne aš. Aš pasiutau, ir jis pasiuto, ir tada aš išrėžiau, kad geriau jau jam mirti, negu šitaip gyventi. O jis atsistojo ir paprašė, kad daugiau kaip gyvas neskčiau dėl jo galvos, nes man jis ir yra miręs. Paskui pastūmė mane į duris, susirinkusieji stebėjo lyg niekur nieko, kol jis užtrenkė jas. Stovėjau koridoriuje už durų. Kambaryje kažkas nusijuokė. Aš nieko nemačiau pro ašaras. Lipdamas žemyn laiptais, kad neverkčiau, ėmiau švilpauti. Tyliai švilpavau „Vieną šaltą lietingą dieną tu manęs ieškosi, vaike“.

Apie Sonio nelaimę perskaičiau pavasarį. Mano mažoji Greisė mirė rudenį. Tokia buvo graži mergytė, bet išgyveno vos dvejus metus. Mirė nuo poliomiellito baisiose kančiose. Po tą dieną ji karščiavo, mes neleidom keltis iš lovos, bet neįtūrėm nieko rimto. Būtume kvietę gydytoją, tačiau karštis nukrito, ji lyg ir pasveiko. Manėm, kad šiaip peršalimas. Paskui vieną dieną ji žaidė viršuje, o Izabela virtuvėje virė pietus, laukdama berniukų iš mokyklos. Staiga išgirdo, kaip Greisė pargriuvo svetainėje. Bet kai namuose ne vienas vaikas, kuriam nors parkritus, nepuoli kelti — nerėkia, ir gerai. Tą sykį Greisė net balso neparodė. Bet Izabela sako, kad, išgirdusi tą bumbtelėjimą, o paskui tylą, iš baimės apmirė. Įbėgo į svetainę, o mūsų Greisė daužosi ant grindų, tampoma konvulsijų, ir net rėkti negali, nes kvapo neatgauna. O kai išrėkė, Izabela sako, tokio baisaus riksmo ji gyvenime negirdėjusi, jį ir dabar dažnai

sapnuose girdi. Kartais per miegus Izabela ima tyliai dejuoti, ir tada aš ją tuojau žadinu ir apkabinu; kai Izabela rauda, įsikniaubusi man į krūtinę, toji vieta, kur geriasi jos ašaros, man atrodo lyg mirtina žaizda.

Gera! nepamenu, bet, rodos, parašiau Soniui tą pačią dieną, kai palaidojom savo Greisę. Temstant sėdėjau vienas svetainėje ir staiga prisiminiau Sonį. Pats kentėdamas, pagalvojau apie jo nelaimę.

Vieną šeštadienio popietę, kai Sonis su mumis ar bent pas mus buvo išgyvenęs porą savaitių, vaikščiojau po kambarį iš kampo į kampą, gurkšnodamas alų iš skardinės, ir drąsinausi apieškoti Sonio kambarį. Jo nebuvo,— paprastai, kai aš būdavau namuose, jo nebūdavo,— o Izabela išsivedė vaikus aplankyti senelių. Umai sustingau prie lango, įsmeigęs akis į Septintąją aveniu. Sustingau nei iš šio, nei iš to, sumanęs apieškoti Sonio kambarį. Nedrįsau prisipažinti, net ko jame būčiau ieškojęs. Ir ką daryčiau radęs. Arba neradęs.

Kitoje gatvės pusėje ant šaligatvio priešais užkandinę būrelis atvertėjų prie dievo kaip kadaise surengė sueigą. Užkandinės virėjas su nešvaria balta prijuoste, kažkokiu skysčiu išsi tepęs plaukus, kurie vakarinėje žaroje buvo rusvi kaip variniai, stovėjo tarpduryje su cigarete dantyse ir juos stebėjo. Vaikai ir suaugę, einantys su reikalais, sulėtindavo žingsnį ir sustodavo ten, kur jau stovėjo keli vyresnio amžiaus žmonės ir dvi aršios moteriškės, taip atidžiai stebinčios visą gatvę, tarsi ją valdytų ar pačios būtų jos valdomos. Žodžiu, jos irgi žiūrėjo į susirinkusius. Sueigos rengėjai buvo trys juodai apsitačiusios seserys ir vienas brolis. Šiai ceremonijai jie teturėjo savo balsus, biblijas ir būgnelį. Brolis buvo išpažintojas, o kol jis išpažino savo tikėjimą, dvi seserys stovėjo, laukdamos, kada sakyti „amen“, trečioji ėjo ratu, atkišusi apverstą būgnelį, ir pora žmonių į jį įmetė kelis centus. Broliui baigus išpažinimą, rinkliavą dariusi sesuo susipylė smulkius į saują ir perdėjo juos į juodo ilgo savo rūbo kišenę. Po to iškėlė abi rankas ir, tai pakratydama būgnelį ore, tai suduodama į jį ranka, užgiedojo. Kitos dvi seserys ir brolis jai pritarė.

Vienu kartu pasidarė keista juos stebėti, nors per visą gyvenimą buvau matęs daugybę tokių susibūrimų gatvėse, kaip ir visi kiti, čia sustoję. Vis dėlto ir kiti nenuėjo, žiūrėjo, klausėsi, nesitraukiau nuo lango ir aš. „Senajam Siono laive,— giedojo

jie, o toji sesuo ritmingai mušė būgnelį,— tūkstančiai sielų išgelbėtų." Klausytojai šitą giesmę girdėjo ne pirmą kartą, išgelbėto iš jų irgi nebuvo nė vieno. Ir niekas aplinkui nebuvo patyręs, kad tas sielas kas labai gelbėtų. O ir tų trijų seserų ir brolio šventumu jie nelabai tikėjo, smulkiai apie juos viską žinodami — ir kur gyvena, ir kaip gyvena. Moteris su būgneliu, kurios balsas buvo girdėti aiškiausiai, o veidas dabar švietė džiaugsmu, mažą kuo skyrėsi nuo greta ją stebinčios moters su cigarete tarp storų suskirdusių lūpų, susivėlusiais lyg varnos lizdas plaukais, randuotu, sutinusi nuo kasdieninio mušimo veidu, blizgančiomis juodomis kaip anglis akimis. Turbūt abi šitą juto, nes kai retkarčiais kreipdavosi viena į kitą, vadindavo seserimi. Kai giesmė pasklido gatvėje, žiūrovų, klausytojų veidus tarsi kas pakeitė, jie sukluso savo vidumi, muzika sakytum ištirpdė visą jų tulžį, o laikas pasitraukė nuo papurtusių, aršių, išvargusių veidų — įžvelgdami tai, kas jų laukia, žmonės tarsi panūdo ieškoti paguodos tame, kas jau pergyventa. Virėjas palingavo galvą, nusišypsojo, metė šalin cigaretę ir dingo užkandinėje. Vienas vyras pasirausė kišenėje smulkių ir nekantraudamas stovėjo, atkišęs juos rankoje, lyg staiga būtų prisiminęs turįs skubų pasimatymą ten toliau gatvėje. Jis atrodė piktas. Ir tada minios pakrašty pamačiau Sonį. Su dideliu storu bloknotu žaliais viršeliais iš ten, kur aš stovėjau, jis atrodė kaip mokinukas. Vakaro saulėje jo oda irgi švietė it žalvarinė; jis stovėjo nekrutėdamas, lūpos vos vos šypsojo. Giesmė baigėsi, apverstas būgnelis vėl tapo lėkste aukoms. Piktasis vyras ir dar kelios moterys įmetė savo centus. Sonis irgi įmetė porą smulkių, su šypsena žiūrėdamas renkančiai tiesiai į akis. Paskui jis pasuko į kitą gatvės pusę namų link. Jo eiseną buvo lėta, pasilenguojanti. Panašiai vaikšto Harlemono dabitos, bet jis dar turėjo savišką ritmą. Anksčiau to buvau nepastebėjęs.

Aš tebestovėjau prie lango. Man ir lengviau, ir baisiau pasidarė vienu metu. Kai Sonio man jau nebebuvo matyti, jie vėl užgiedojo. Vis dar giedojo, kai jo raktas trekštelėjo spynoje.

— Sveikas,— tarė jis.

— Sveikas. Nori alaus?

— Ne. O gal.— Bet užuot prisipylęs alaus, priėjo prie lango, atsistojo prie manęs ir ėmė žiūrėti į gatvę.

— Koks šiltas balsas,— pasakė.

Jie giedojo: „O kad vėl išgirsčiau maldą motinos savo!“
— Labai,— atsakiau,— ir kaip gerai ji muša būgną.
— Bet giesmė klaidi,— nusijuokė jis. Numetęs bloknotą ant sofos, nuėjo į virtuvę.— O kur Izabela ir vaikai?
— Turbūt nuėjo pas senelius. Nori valgyti?
— Ne.— Grįžo į kambarį nešinas alaus skardine.— Ar tu ši vakar nenorėtum nueiti su manim į vieną vietą?
Susipratau, kad atsisakyti būtų negražu.

— Mielai. O kur?

Jis atsisėdo ant sofos, paėmė bloknotą ir ėmė versti jo lapus.

— Sutarėm su vyrukais susirinkti šiandien vienam Vilidžo restoranėly.

— Žodžiu, šiandien tu žadi groti?

— Visai teisingai.— Nugėręs gurkšnį, vėl nužingsniavo prie lango.— O gal tu neištversi?

— Pasistengsiu.

Jis šyptelėjo tarsi sau, ir mūsų abiejų akys nukrypo į gatvę, kur jau baigė krikti sueiga. Visos trys seserys ir brolis nuleidę galvas giedojo: „Dieve, neapleisk mūsų ligi kito karto.“ Visų aplinkui stovinčių veidai buvo susikaupę. Giesmė nutilo. Būrelis išsiskirstė. Trys moterys ir vienintelis vyras iš lėto leidosi tolyn aveniu.

— Kai ji giedojo,— prašneko Sonis netikėtai aštriai,— jos balsas man trumpai priminė, kaip jautiesi po heroino, kol jis vaikšto tavo gyslose. Nuo jo vienu metu ir šilta, ir šalta. Kažkur nutolsti. Atgauni pasitikėjimą savimi.— Nusukęs nuo manęs akis, jis gurkstelėjo alaus. Aš stebėjau jį.— Pajunti savyje stiprybę. Kartais be šito neįmanoma.

— Ir tau? — paklausiau, lėtai sėsdamas į fotelį.

— Ir man.— Jis paėmė nuo sofos savo bloknotą.— Ir ki-
tiems.

— Kitaip nepagrojat? — paklausiau, ir mano balsas šlykščiai išsidavė — buvo piktas, niekinantis.

— Matai,— jis atsuko dideles, susirūpinusias akis, vildamasis, kad akys ir šįkart išsakys tą, kam nemokėjo rasti žodžių.— Jie taip mano, o jei taip mano...

— O tu kaip manai?

Jis atsisėdo ant sofos ir pasidėjo alaus skardinę ant grindų.

— Pats nežinau.— Iš jo veido neatspėjau, ar tai buvo atsa-
kymas man, ar tik jo paties minčių tąsa.— Ne kad galėtum
groti, o kad išvertum, kaip nors išsilaikytum.— Jis suraukė
antakius, paskui nusišypsojo.— Nesubyrėtum į šipulėjus.

— Bet tie tavo draugeliai — man rodos, jie subyrės labai
greitai.

— Gal ir taip.— Jis žaidė savo bloknotu. Kažkas tarsi pa-
šnibždėjo, kad geriau man prikąsti liežuvį, nes Soniui ir taip
sunku kalbėti, tad privalau ramiai klausyti.

— Tu pažįsti tik tokius, kurie subyrėjo. Bet yra ir kitokių,
kurie dar laikosi, ir daugelis mūsų tuo ir tegali pasigirti.— Jis
nutilo.— O dar yra ir tokių, kurie gyvena kaip tikram pragare,
ir jie tai supranta, bet vis tiek brenda gilyn. Nesuprantu.— Jis
atsiduso, numetė bloknotą ir sukryžiaavo ant krūtinės rankas.—
Kartais klausai, kaip žmogus groja, ir matai, kad jis kažkoks
netikras. O ką daryti, jei kitaip jis nejaučia, kad gyvena. Žino-
ma,— pakėlęs alaus skardinę, jis nugėrė kelis gurkšnius ir vėl
pastatė ant grindų,— kai kurie jau nebe savo valioje, to nenu-
slėpsi. Net tie, kurie ginasi, kad jų netraukia. Žinoma, ne visi.

— O tu kaip? — Šis klausimas man išsprūdo.— O tave kaip,
ar traukia?

Jis atsistojo, priėjo prie lango ir ilgai ilgai tylėjo. Paskui
atsiduso.

— Mane...— tarė jis.— Kai ten apačioje, eidamas namo, klau-
siausi tos moters giesmės, supratau, kiek ta moteris prisikentė-
jus, kad šitaip gieda. Net purto, kai pagalvoji, kiek žmogui
tenka iškentėti.

— Bet nuo kančių nepabėgsi, ar ne, Soni?

— Nepabėgsi,— nusišypsojo jis,— bet bandyti vis vien ban-
dysi,— pakėlė į mane akis,— ar ne taip? — Iš pašaipaus jo
žvilgsnio supratau, kad tarp mūsų amžinai, nepaisant laiko ir
atleidumo galios, kaip siena stovės tas faktas, kad aš tylė-
jau — taip ilgai! — kai žmogiškas žodis galbūt jam būtų buvusi
geriausia atrama. Jis nusigrėžė į langą.— Taip, nuo kančių
išsigelbėjimo nėra. Bet žmonės griebiasi visko, kas papuola, kad
atsispirių kančiai, kad dar išplauktų į paviršių ir atrodytų...
žodžiu, kaip tu. Kas kita, jei kenti už savo kaltes. Supranti? —
Aš tylėjau.— Sakyk, ar tu suprantai, kodėl žmonėms lemta tiek
kentėti? — Jo balsas reikalavo atsakymo.— O gal geriau būtų
ką nors iškrėtus, kad bent žinotum, už ką kenti.

— Juk mudu ką tik sutarėm, kad nuo kančių išsigelbėjimo nėra,— pasakiau aš.— Tai ar ne geriau su jomis tiesiog... susitaikyti?

— O aš tau aiškinu,— riktelėjo Sonis,— kad niekas taip pigiai nesitaiksto. Kiekvienas stengiasi jų išvengti. Tik tau užkliūna, kad kiti gelbstisi ne tavaip.

Man veidas išrasojo, ėmė trūkčioti raumuo.

— Niekio panašaus,— užginčijau,— nieko panašaus. Man nerūpi nei tie kiti, nei jų kančios. Aš jaudinuosi, kad tu kankiesi.— Jis pažvelgė į mane.— Būk geras, patikėk,— man baisu žiūrėti, kaip tu, bėgdamas nuo kančių, puoli tiesiai į mirtį.

— Nebijok, bėgdamas nuo kančių, nemirsiu,— atsakė jis sau.— Bent jau ne greičiau už kitus.

— Bet kam gi reikia žudyti save? — pasakiau aš, dirbtinai bandydamas nusijuokti.

Dar daug ką norėjau jam pasakyti, bet neišėjo. Norėjau pakalbėti apie valios jėgą, apie tai, kad gyvenimas gali būti gražus ir kad tas grožis pačiuose mumyse; bet ar iš tiesų taip? Ar ne čia ir yra visa nelaimė? Ir dar norėjau pasižadėti, kad daugiau niekada jo nepaliksiu. Bet visa tai būtų nuskambėję tik kaip gražūs žodžiai — tušti ir melagingi.

Aš tik tylomis prisiekiau sau ir prašiau dievo, kad padėtų šitą pažadą ištesėti.

— Kartais tokia velniava sukykla viduje,— pasakė jis.— Taip ir prasideda. Slankioji tamsiomis šaltomis pašvinkusiomis gatvėmis, ir kad nors kokį pašlemėką sutiktum pasišnekėti, kad nors perkūnas trenktų ir tą nerimastį viduje nutildytų. Nei jos išpasakosi, nei meilėje užsimirši, o kai galų gale susiimi ir bandai skambindamas ją išlieti, apsidairai, kad nėra kam klausyti. Tėka pačiam savęs klausytis. Ir klausais.

Jis pasitraukė nuo lango ir vėl atsisėdo ant sofos, tarsi stauga išsikvėpęs.— Užeina tokių momentų, kai, rodos, nieko nepaisytum, kad tik galėtum skambinti, savo močiai gerklę perpjautum,— atsikusęs į mane, susijuokė,— arba broliui.— Paskui ūmai prablaivėjo: — Arba sau pačiam.— Ir, kiek patylėjęs, pridūrė: — Tu nesijaudink, aš jau išsikapsčiau ir manau, kad visam laikui. Bet kur buvau — nepamiršiu. Ne fizine prasme — aš kalbu apie tai, kas buvau.

— O kas gi buvai, Soni? — paklausiau.

Jis nusišypsojo, bet liko sėdėti ant sofos šonu į mane, ranka atsisrėmęs į atlošą, pirštais vedžiodamas aplink burną ir smakrą, nežiūrėdamas mano pusėn.

— Aš pats nežinojau, nemaniau, kad galima tokiam būti. Man ar kitiems.— Jis nutilo, įsiklausęs į save. Atrodė toks bejėgiškai jaunas — ir toks senas.— Aš tau pasakojuosi ne todėl, kad mane slėgtų kaltė ar panašiai — gal net būtų geriau, jei graužtų sąžinė, ką gali žinoti. Šiaip ar taip, aš net nemoku papasakoti. Nei tau, nei kitiem.— Dabar jis atsigrėžė ir pažiūrėjo į mane.— Žinai, kartais, kai būdavau kažkur toli toli, nebe šiame pasaulyje, atrasdavau su juo darną ir darną savyje. Ir tada imdavau skambinti... ne, aš ne skambindavau, o tai, kas manyje buvo, savaime plaukdavo. Dabar kai pagalvoju, pats nežinau, kaip aš ten skambindavau, bet tais kartais žmonėms tapdavau baisus. Aš jiems nieko blogo nedarydavau, tiesiog man jų kaip nebūdavo.— Jis pakėlė jau tuščią alaus skardinę ir ėmė raičioti ją tarp delnų.— O kitąsyk, būdavo, likdavau be jokios užuovėjos, neturėdavau kur galvos priglausti, net kampo, kur galėčiau klausytis, nors man verkiant reikėdavo. Tuomet ir sau tapdavau baisus, nedovanotinai baisus.— Jis taip suspaudė skardinę, jog metalas nebeatlaikęs susiplojo. Blizgėjo tarp jo rankų kaip peilis, aš bijojau, kad jis neišspjautų, bet nieko nesakiau.— Et, šito nepapasakosi. Aš buvau vienas, vienai vienas pačiam dugne, sudvisęs, pasmirdęs prakaitu, rėkiau, tirtėjau ir dusau — žinai nuo ko? — nuo savo paties dvoko. Uodžiau dvoką ir galvojau, numirsiu, jei neišsikaptysiu, ir tuo pat metu mąščiau: ką bedarau, grimztu gilyn ir gilyn. Ir nežinau... — nutilo jis, spausdamas suplotą skardinę.— Tuomet nežinojau ir dabar nežinau, bet kažkoks balsas mane tikino, kad į naudą pajusti savo paties dvoką, kad taip reikia, nors juk aš ne ten veržiausi, ir... kas gali šitą ištverti? — Jis paleido iš rankų sulamdytą skardinę, pažvelgė į mane, nelinksmai šyptelėjo ir atsistojęs nuėjo prie lango, lyg magneto traukiamas. Jis įbedė akis į gatvę, o aš — į jo veidą.

— Aš negalėjau tau šito pasakyti po mamos mirties... bet iš Harlemo taip veržiausi todėl, kad norėjau pabėgti nuo narotikų. Ir kai paskui pabėgau, bėgau nuo jų. O kai grįžau, viskas buvo kaip buvę, niekas nepasikeitė, nepasikeičiau ir aš, tik metų prisidėjo.— Jis nutilo, pirštais barbendamas į lango stik-

lą. Saulė jau nusileido, tuoj naktis. Aš neatitraukiau akių nuo jo veido.

— Tai gali pasikartoti,— prašneko jis tarytum sau, paskui, atsigręžęs į mane, pabrėžė: — Gali pasikartoti. Noriu, kad tu žinotum.

— Ką gi,— prabilau galų gale,— pasikartos, tai pasikartos. Jis liūdnai šyptelėjo.

— Aš turėjau tau viską pasipasakoti.

— Taip, suprantu.

— Tu mano brolis,— įsispyrė jis žvilgsniu į mane jau be jokios šypsenos.

— Taip,— pakartojau aš,— suprantu. Viską suprantu.

Jis vėl nusisuko į langą.

— Kiek čia neapykantos,— tarė jis,— neapykantos, skurdo ir meilės! Kaip ta gatvė ir atlaiko.

Mes nuėjome į vienintelį naktinį barą tamsioje trumpoje gatvelėje miesto centre. Pro siaurą klegantį sausakimšą barą patekome į didžiąją salę su estrada. Akimirka stabtelėjome, nes šviesos buvo pritemdytos ir mes mažai ką įžiūrėjome.

— Sveikas, brolau,— pasigirdo balsas, ir iš tos intymios prieblandos išniro didžiulis juodaodis, daug vyresnis už Sonį ir už mane, ir apkabino Sonį per pečius.— Aš čia sėdžiu ir laukiu tavęs.

Jo balsas buvo stiprus, ir tamsoje į mus atsisuko visos galvos.

Sonis plačiai nusišypsojo ir, pasitraukęs atokiau nuo jo, pasakė:

— Kreoli, čia mano brolis. Aš tau pasakojau.

Kreolis paspaudė man ranką.

— Malonu susipažinti, vaike,— tarė jis, ir buvo aišku, kad jam malonu su manimi susipažinti čia — malonu dėl Sonio.— Jūsų giminė gali didžiutis, turite tikrą muzikantą,— jis nuėmė Soniui nuo peties ranką ir meiliai patapšnojo per nugarą.

— O aš viską girdėjau,— prabilo balsas už mūsų.

Tai buvo kitas muzikantas, dar vienas Sonio draugas, juodas kaip anglis, trumpas drūtas linksmuolis. Jis čia pat kaip paslaptį balsu man ėmė aiškinti siaubingiausius dalykus apie Sonį, jo balti dantys blykčiojo lyg švyturys, o kai nusijuokė kažkur iš gilumos, atrodė, kad žemės drebėjimas prasideda. Pasi-

redo, bare nebuvo tokio, kuris nepažintų Sonio: vieni buvo muzikantai, grojantys čia arba kaimynystėje, arba visai niekur negrojantys, kiti — besišlaistantys veltėdžiai, o dar kiti — specialiai atėję pasiklausyti Sonio. Aš buvau su visais supažindintas, ir visi jie su manimi buvo labai mandagūs. Be abejo, aš jiems buvau tik Sonio brolis, niekas daugiau. Aš atsidūriau Sonio pasaulyje. Tiksliau, jo karalystėje. Čia niekas neabejojo, kad jo gyslo mis teka mėlynas kraujas.

Netrukus orkestras turėjo pradėti programą, ir Kreolis pasodino mane prie staliuko tamsiame kampe. Iš ten aš stebėjau, kaip jie visi — Kreolis, tas žemasis juodukas, Sonis ir kiti — juokauja apačioje prie estrados. Šviesa nuo estrados dar nesiekė jų, nors jau buvo visai šalia; ir kai aš žiūrėjau, kaip jie juokauja, mosikuoja rankomis ir vaikšto, man atrodė, jog visi uoliai saugosi, kad netyčia neižengtų į šviesos ratą, tarsi, pirma laiko per neapdairumą patekę į jį, žūtų liepsnose. Paskui pamačiau, kaip vienas jų, kresnasis juodukas, išgėję į šviesą, perėjo per sceną ir ėmė knebinėtis prie savo būgnų. Po to Kreolis — labai juokingai, nes labai ceremonialiai, — paėmė Sonį už rankos ir privedė prie pianino. Moteriškas balsas paskelbė Sonio pavardę, keli žmonės paplojo, ir Sonis, taip pat juokingai ir taip pat ceremonialiai plačiai nusišypsojo, bet susijaudinęs ligi ašarų, kurių nei slėpė, nei rodė kaip tikras vyras, prisidėjo abi rankas prie krūtinės ir žemai nusilenkė.

Kreolis nuėjo prie kontraboso, o liesas labai šviesios rudos spalvos vaikiną užšoko ant estrados ir pasiėmė triūbą. Dabar visas kvartetas jau susirinko, nuotaika estradoje ir salėje ėmė keistis, rimtėti. Kažkas priėjo prie mikrofono ir pranešė jų pavardes. Visuose salės galuose pasigirdo kuždesys. Prie baro vieni tildė kitus. Padavėja apibėgo staliukus, greitosiomis rinkdama paskutinius užsakymus, porėlės gūžėsi arčiau vieni kitų; šviesa, krintanti ant estrados ir kvarteto, pasidarė mėlyna mėlyna. Muzikantai atrodė kaip nebe tie. Kreolis paskutinį kartą apžvelgė estradą, lyg pasitikrindamas, ar jau visi jo viščiškai ant laktos, paskui pašoko ir patraukė stryku per kontrabosą. Ir jie pradėjo.

Visa, ką žinau apie muziką, — tai, kad ne kiekvienam leista ją išgirsti. Ir netgi tais retais kartais, kai kažkas atsiveria mums ir muzika įeina, tai, ką mes išgirstame joje ar ką mums pasako apie ją kiti, yra asmeniniai probėgšmi įspūdžiai. O žmo-

tas ir stiprus, gražus, ramus ir senas, klausėsi, čia vienur, čia, kitur įsiterpdamas ir kai ką paaiškindamas. Štai kada jie visi susitiko, ir Sonis vėl tapo šeimos nariu. Tai buvo matyti iš jo veido. Tarsi visai netikėtai po jo pirštais būtų atsiradęs naujų tėlaitis pianinas. Ir jis dar neapsipranta. Tada, trumpą valandėlę pasidžiaugę drauge su Soniu, jie visi sutarė, koks yra džiaugsmas naujas pianinas.

Tada Kreolis žengtelėjo į priekį ir priminė mums, kad jie groja bliuzą. Jis užgavo kažkokią stygą juose, manyje, ir muzika staiga pasidarė gilesnė, sodresnė, ir atrodė, kad pats oras alsuoja laukimu. Kreolis pradėjo pasakoti, kas yra bliuzas. Ogi nieko labai naujo. Naują jį padarė Kreolis ir vaikinai ten, estradoje, pasiryžę susinaikinti, mirti, išprotėti, kad mes naujai jį išgirstume. Pasakojimas apie mūsų kančias, mūsų džiaugsmus ir galimą triumfą ne naujas, bet jo reikia vis iš naujo pasiklausyti. Daugiau ir nėverta apie nieką kalbėti, tai vinentėlė šviesa mus supančioje tamsoje.

Ir šis pasakojimas, kaip liudijo jo veidas, kūnas ir stiprios rankos ant stygų, kiekvienoje šalyje vis kitoks ir su kiekviena karta vis gilesnis. Klausykitės, tarytum sakė Kreolis. Klausykitės. Dabar bus Sonio bliuzas. Jis davė ženklą juodukui būgnininkui ir šviesiai rudam vyrui su triūba. Kreolis jau nebeviliojo Sonio į gilius vandenis, jis linkėjo jam laimingo plaukiojimo. O paskui lėtai lėtai žengė atatupstas, pabrėžtinai rodydamas, kad dabar Sonis pats kalbės.

Jie visi susibūrė aplink Sonį, o Sonis skambino. Tai vienas, tai kitas iš jų, rodė, vis taria „amen“. Sonio pirštai pripildė orą gyvenimo, savo gyvenimo, bet jis atkartoto daug daug kitų gyvenimų. Sonis perėjo visą savo kelią atgalios, pradėjęs nuo to, kas paprasta ir aišku — nuo pirmosios bliuzo frazės. Paskui bliuzas tapo jo. Buvo labai gražu, nes nebeliko skubėjimo, nebeliko skundo. Ir aš pajutau, kiek Soniui reikia ugnies, kad bliuzas taptų jo, ir kiek mums reikės ugnies, kad ir mums jis taptų savu, kad baigtųsi mūsų verkšlenimai. Laisvė netoli. Sonis mums padės išsilaisvinti, jei mes jo klausysime, o kol mes nebūsime laisvi, ir jis laisvės nematys. Dabar jo veide nebuvo vidinės kovos atšvaitų. Aš klausiausi, ką jam teko pergyventi ir ką dar teks, kol ras ramybę žemėje. Jis atgaivino savyje visą giminės atšaką, iš kurios mes pažinome tik mamą ir tėtį, ir dabar grąžino mums, kaip viskas turi būti grąžinta, kas,

perėjęs mirtį, lieka amžinai gyventi. Vėl išvydau mamos veidą ir pirmąkart pajutau, kaip skaudžiai gyvenimo akmenys jai atmušė kojas. Regėjau mėnesienos nušviestą plentą, kur žuvo tėvo brolis. Ir dar daug daug kas atbudo manyje ir praplaukė pro akis. Vėl pamačiau savo dukrytę, vėl man ant krūtinės krito Izabelos ašaros ir vos pats laikiausi nepravirkęs. Bet aš žinojau, kad tai tik akimirka, kad už durų kaip išbadėjęs tigras laukia pasaulis, o nelaimės aptraukusios visą dangų.

Baigėsi. Kreolis ir Sonis atsikvėpė permirkę prakaitu, plačiai nusišypsojo. Jiems ilgai plojo, daug kas iš širdies. Tamsoje prie mano staliuko priėjo mergina, ir aš užsakiau gėrimų orkestrui. Buvo ilga pertrauka, jie šnekėjosi mėlynoje šviesoje, o paskui ta mergina pastatė viską ir pieno Soniui ant pianino. Jis lyg nepastebėjo, bet prieš pradėdamas vėl skambinti nugėrė gurkšnį, atsigręžė į mane ir linktelėjo. Paskui pastatė stiklą ant pianino viršaus. Kai jie vėl užgrojo, šis stiklas švietė ir virpėjo broliui virš galvos kaip silpnybių taurė.